

VASÁRNAPI MAGAZIN

Dr. Nagy
István

BAYREUTH, 1970

A kis bajor város még ma is — kilencvennégy évvel Richard Wagner színházának megnyitása után — megőrizte egykori áhítatát. A bayreuthi Festspielhaus talán a világ egyetlen színháza, amelynek nézőterén már több perccel az előadás kezdete előtt némaság uralkodik, s a felvonás végén csak hosszabb feszült csend után tör ki a taps. Az egyórás szünetek végét nem csengetés, hanem — Wagner utasítására — háromszor megismétlődő fanfár jelzi, a kezdet előtt tizenöt, tíz és öt perccel. Néhány rézfúvós az épület frontjának erkélyéről a soron következő felvonás egyik vezérmotívumát szólaltatja meg; ekkor kezdenek gyülekezni a hallgatók, hogy kényelmesen elfoglalják helyeiket. Nincs sietség, tolatkodás, ruhatári zsörtölődés. Mindenki áhítatos csendben várakozik a muzsikára.

Amilyen sajátos a színházépülete, berendezése, szellemi atmoszférája, olyan sajátos körülmények között keletkezett. Wagner eladósodva bolyongott Európa különböző városaiban, szinte bújkálnia kellett hitelezői elől, s a hullámok már-már összecsaptak felette, amikor 1864-ben a tizenkilenc éves Wagner-rajongó II. Lajos a bajor trónra lépett, s titkárárt megbízta; kutasssa fel Wagnert, vezesse udvarába, mert neki többet ér, mint a fél birodalma. A kabinettitkár, Franz Xaver von Pfistermeister hosszú keresés után május 2-án Stuttgartban találta meg Wagnert. Egy rubinköves gyűrű kíséretében adta át urának üzenetét. A tizenkilenc éves király és az ötvenegy esztendő mester között bensőséges barátság alakult ki, s II. Lajos intenzív támogatása tette lehetővé, hogy Bayreuthban felépüljön az ünnepi színház.

Wagner eredeti elgondolása szerint a *nép színházát* akarta megteremteni, amelyben *nincs belépődíj*, s csak azok látogassák, akik nyelvre, származásra, vagyoni helyzetre való tekintet nélkül az ő zenedrámiáért, „összművészetéért” lelkesednek. Célját csak részben tudta elérni, mert a belépődíjat nem lehetett mellőzni, viszont — a háborús éveket leszámítva — Bayreuth mindmáig megőrizte nemzetközi jellegét. A közönség soraiban csaknem annyi francia és angol szót hallani, mint németet. A vendégek között, nyugat-európaiak és amerikaiak mellett éppen úgy akadnak bolgárok, románok, jugoszlávok, magyarok, mint japánok és néger.

A nemzetköziség elve a szereplőgárda összeállításánál is érvényesül. Csak néhány nevet emelek ki: Birgit Nilsson, Wolfgang Windgassen, Martti Talvela, Thomas Stewart, Theo Adam, Jean Cox, Leonie Rysaneck, Donald McIntyre, Ilosvay Mária. A Nibelungok gyűrűjét a német Horst Stein, a Bolygó hollandit az olasz Silvio Varviso, a Parsifalt a francia Pierre Boulez ve-

Galambos
Ferenc

ÁLARCOS ÍRÓK

Az író, ha nem eredeti nevén bocsátja közre a művét, írói álnevet használ. Ez lehet a családnévtől eltérő név, lehet foglalkozás megjelölése, de álnévnek számít a betűjegy, a betűcsoport is, amely rendszert az író valódi nevéből készül. A XVI. és XVII. században divatos volt a családnév görög, vagy latin fordítása — Juhász Péterből így lett Melius, Szántó Istvánból Arator. Divatos volt az író eredeti nevének betűiből kialakított anagramma is (Lonczai Ábel—Zolnai Béla). Az eredeti név fordításából lett Gerő Mór-ból Öreg Rom, Kelemenből Nem Elek. Márki Sándor nem egy írását Marquis Jean d'Or névvel jelezte (francia név, ejtése: Márki Zsán dor).

zényelte. A felsorolt zenedrámaikon kívül még a *Nürnbergi mesterdalnokok* és a *Trisztan és Izolda* került előadásra.

Wieland Wagner halála óta öccse, Wolfgang Wagner vezeti az ünnepi játékokat. Ámbár a nemzetközi operaéletben nincs olyan rendezői súlya, mint bátyjának volt, az igazi Wagner-ismerők mégis rokonszenveznek színpadi megoldásaival. Közismert, hogy Wagner művészetének egyik varázsa a természetpoézis. Ha „tűzvarázst”, „erdőzsongást”, vagy „nagyéjteményi varázst” ír, elkerülhetetlen, hogy amit a zene aláfest, legalább színeknél, jelzésszerűen megelevenedjék. Wolfgang Wagner stílusosan járt el — hogy csak egyetlen példát említek — amikor a Mestredalnokok második felvonásában Hans Sachs háza fölé jelzésszerűen néhány bodzát, „helyezett”, hogy vizuálisan illusztrálja a gyönyörű Fliedermonológot. (Az utóbbit nálunk tévesen fordítják orgona-monológna; az opera cselekménye június 24-én, János napján játszódik, amikor már nem virágzik az orgona, s a régi német nyelvben a Flieder bodzát jelentett.) Ahogy nélkülözhetetlenek a színpadon azok a tárgyak, amelyekhez Wagner vezérmotívumokat kapcsol (kard, lándzsa, varázsszak), éppen úgy nincs hiteles Lohengrin-előadás hatvány nélkül vagy hiteles Tannhäuser-előadás Wartburg vára nélkül. Wolfgang Wagner rendezéseiben a túlzott absztrakciókkal szemben *egészséges realizmus egyetemesül a modern színpadművészet.*

A bayreuthi ünnepi játékokat nemzetközi ifjúsági találkozóval kötik össze. A muzsikusi pályára készülő fiatalok a legkülönbözőbb országokból érkeznek, zene tudományi előadásokat hallgathatnak, önálló hangversenyeket rendezhetnek. Az idén ünnepelték az ifjúsági találkozók 20 éves jubileumát. Az elmúlt két évtized alatt 60 nemzet képviselőjében 8000 fiatal muzsikus vett részt a találkozókban, amelyeket Herbert Barth sajtófőnök szervez, és minden évben több fiatal magyar művészt is vendégül lát. (Barth néhány évvel ezelőtt a kormány meghívására Budapestre látogatott, magyar feleségével.) Az ifjúsági találkozó kis-számú magyar résztvevői közül négyen az egykori Szegedi Zene-művészeti Szakiskolában folytatták tanulmányaikat, a Tömörkény-gimnáziumban érettségiztek. A modern művekből összeállított záróhangversenyt Boulez vezényelte, s — mi tagadás — jogos büszkeség töltötte el a sorok íróját, amikor a legjobb muzsikusokból válogatott zenekar gordonkaszólamában a konzervatórium két volt növendékét pillantotta meg.

Az ifjúsági találkozók egyik célja a sok között, hogy Bayreuth nemzetköziségét ápolja, és lépést tartson korunk muzsikájával.

A nemesi előnév, vagy a családnév megcsontításából is sokan alakítottak írói álnevet, például: Gábor Andor — Bor, Heltai Jenő — Elta. A szülőhely, vagy a lakóhely is sok írói álnévnek lett a forrása. Irodalmi eredetű álnévek: Punyin (Turgenyevtől) — Kosztolányi Dezső, Nana (Zolától) — Nadányi Zoltán, Puck (Shakespeare-től) — Szép Ernő.

Az írói álnév nagyobb számban a középkortól jelentkezett, és elterjedése a könyvnyomtatáshoz fűződik. Az álnév felvételének egyik főoka az egyházi és világi hatalomtól való félelem, amely üldözte az uralkodó rendszerrel ellentétes haladó vallási, politikai, társadalmi eszméket. A forradalmi vitairatok, pamfletek legnagyobb része ezért vagy névtelenül, vagy álnév alatt jelent meg. A reneszánsz nem egy írója polgári nevét azért váltotta fel görög vagy latin névvel, mert előkelőbben hangzott, s egyben a klasszikus irodalmak megbecsülését is jelezte.

Mások azért választottak írói álnevet, hogy sikerüket ne társadalmi rangjukkal, hanem tehetségükkel vívják ki, mint például Erzsébet román királyné, aki Carmen Sylva néven írt. Nőírók gyakran használtak férfinéveket: George Eliot eredeti neve Mary Ann Evans, George Sand-ot pedig Armandine-Lucile-Aurora Dupinnek hívták. Jó néhány írói álnéven vált híressé. Elég, ha Stendhal (Henry Beyle), Mark Twain (Samuel Langhorne), Molière (Jean-Baptiste Poquelin) nevét említjük, a magyar irodalomból pedig Vas Gerebent (Radákovich József), és Ignótust (Veigelsberger Hugo). A legtöbb írói álnevet egyébként újságírók

használták. A rekordot mindmáig Vörös Vidor, az aradi Alföld szerkesztője tartja, aki közel kilencven különböző álnevet használt.

A magyar írói álnevek gyűjteménye vaskos kötetet tesz ki. Vörösmarty Mihály álnevei (Ábrándfy, Csaba, Kalóz, Virág Alajos) a romantikában gyökereznek. Petőfi Sándor álnevei (Pöngözei Kiss Pál, Örömfői, Vidor, Sólyom Sándor, Lator György) a költőre és korra egyaránt jellemzők. Tompa Mihály, aki vidéki falucskában élt le egész életét, nem véletlenül választotta a Remete Pál álnevet. Arany János Arianus, Hajnal Péter, Vardonfy Bertalan s az Akakievics Akaki álneveket használta. Eötvös József szívesen használta az Agricola, és az Egy magyar álmérőfi álneveket. Jókai Mór Sajó, Aggteleki, Csalóközi, Kakas Márton stb. álnevek alatt írt. Kisfaludy Sándor álnevei közül a Himfy mindmáig ismert.

Tömörkény István Főrgeteg álneve kedvenc novellahősné, Halbör Főrgeteg Jánosnak állít emléket. Ady Endre sok álneve közül az Adieu, Andi, Diósadi neveket használta a legszívesebben. Móra Ferenc, aki gúnyos-bölcs írásokban figurázta ki a Horthy-rendszer krajcáros kultúrpolitikáját, igen sok álnevet használt. (Dalos Rigó, Szegedi Lőrinc, Tanyai Tamás stb.). Babits Mihály pár versét Tass József néven tette közzé a Nyugatban. Banyai Elemér mint Zuboly lett közzismert. Krúdy Gyula álnevei közül a Rezeda Kázmér egyik regényhőse, a Szigeti remete pedig margitszigeti lakhelyére utal. Gábor Andornak a bécsi emigrációban sok harcos, Horthy-ellenes írása jelent meg Robogó Máté névvel. Gárdonyi Géza a többi között a Figurás Gézát, a Göre Gábort is használta. Mindenki tudta, hogy a Zsiga bácsi álnév alatt Móricz Zsigmond rejtőzködik, s Osváth Ernő, a szigorú szerkesztő és kritikus nem véletlenül használta a Mord Ervin álnevet.

ARANY- MONDÁSOK

1. Hovatovább úgy alakul a fürdőruha-divat, hogy a strandokon a szemérmes ember két fügefalevelet tesz a szemére.

2. Hogy milyen volt a tévéműsor tegnap este? Egyik szememen be, a másikon ki.

3. N. a múltkor azt mondta X.-ről, a főnökéről: azért adja utasításait telefonon, mert nem biztos a helyesírásban.

4. Képzeld, Jenő, ezt a nyavalyás Brahováczt nem lehet megvesztegetni!

— Miért? Olyan becsületes ember?

— Dehogy. Olyan sokat kér.

5. Két férfi „káderezi” a hölgymunkatársakat.

— Miből gondold, hogy Malvinka nincs még férjnél?

— Te talán nem vettéd észre? Minden reggel más irányból jön a munkába.

6. Már elhangzott a mérkőzést jelző gongütés, amikor az edző hirtelen átbújik a ring kötelén és odaszalad tanítványához:

— Tudod, nem akartam eddig szólni neked, de most már meg kell mondanom...

Ujjával az ellenfélre mutat és így folytatja:

— Egy héttel ezelőtt láttam őt sétálni a feleségeddel. Kézenfogva mentek!

7. — Bocsásson meg, hogy úgy bámulom. Hihetetlen, mennyire hasonlít a feleségemhez, persze a bajuszt kivéve...

— Hiszen nincs is bajuszom.

— Önnek nincs, de a feleségemnek van.

Polner
Zoltán

SZÉL

Főrgeteg sír:

ördögök nevetnek.

Orkán zúdul:

ördögök dobognak.

Hajladozik holdas

erdő, ringatja

a holtat.

Jegyenéink majd elszállnak,

reszketnek a vézna házak.

Iszonyatos főrgeteg sír,

patások nyihognak benne:

lóg a nyelve,

arca sápad,

fehér teste

csontig szárad.

Ez a szél ma éjszaka már

akasztott embert

hintáztat.

LEGÉNYFOGÓ

Beszóltam udvarról

a Napot.

Patázkó fénybe öltözöm.

Lángolj, lángolj sápadt arcom,

tündöklő haragban alszom.

Hajamról csepeg a korom.

Tüzes nyállal itatlak

ma éjjel.

Testem virágos ünnepén.

Jaj, duzzadó holdas mellem:

galamb sír a főrgetegben

és fehér ágyam csupa vér.

Halotthalványan, kimész

az ajtón.

A keszkenőm testedre húl.

S én csontomig lázas-boldog

sugárzó gyertyákat gyújtok

eleven lábnyomod körül

KÁRTOJÁS

Vetem napszállatra

szomszéd udvarába:

átkozott hitványság

loccsanj földporára.

Kotolj kotló felhőt,

felhőben tűzlángot.

Kormos szoknyájába

fogja föl a házat.

Fogja föl az udvart

villám-pöndölyébe!

Fakadjon ki száján

sikoltozó vére.

Kotolj kotló, kotolj

költsd ki boszorkányod:

szomszéd udvarára

átvetem az átkot.

FARSANGI KAKAS

Halál-hideg hajnal:

késem virít benne.

Didergő kakasom

véredet kell vennem.

Véredet is veszem

taraj-tubarózsa.

Fröccsentem az égre,

jóságörző ólra.

Köszvény felhők ellen,

tüzes férgek ellen:

didergő kakasom

virágozz késemben!